

■ นายแพทย์เบน ไอสมैनและนายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว ตระเวนเยี่ยมโรงพยาบาลจังหวัด ทั่วประเทศไทย (๒ ภาพล่าง)

■ ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว พบ., F.I.C.S.

(๓)

จากหัวเมืองสู่เมืองหลวง

จากเชียงราย นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว ได้รับเลือกจากผู้ใหญ่ในสมัยรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ให้เข้ามาเป็นผู้อำนวยการ “โรงพยาบาลหญิง” ซึ่งปัจจุบันคือโรงพยาบาลราชวิถี นอกจากนี้เพื่อมาเป็นผู้บริหารในโรงพยาบาลตามนโยบาย “สร้างชาติ” ของจอมพล ป. ที่มองเห็นว่า ‘ชาติจะเข้มแข็งได้ สุขภาพของประชาชนจะต้องเข้มแข็ง และการอนามัยแม่และเด็กจะต้องดี’ ทำให้เกิดนโยบายสำคัญคือ การสร้างโรงพยาบาลขึ้นในภูมิภาค โดยเฉพาะใน

๑ ถนนอินจันต์ ๑ ต.สุวรรณ เล่ม พริ้งพวงแก้ว

- ส่งพยาบาลไปเรียนต่อต่างประเทศ
- นพ.เสม พริงพวงแก้ว ผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศ, พ.ท.นพ.นิตย์ เวชชวิศิษฐ์

๒๙

จังหวัดชายแดน และมีการตั้งโรงพยาบาลหญิงขึ้น ซึ่งโรงพยาบาลหญิงนั้นนอกจากเพื่อการ “บำรุงอนามัยมารดาและทารก” แล้ว ยังมีโรงเรียนพยาบาลเพื่อผลิตพยาบาลส่งไปอยู่ตามโรงพยาบาลต่างๆ ที่กำลังเร่งรัดสร้างขึ้นด้วย

สิ่งที่มาพร้อมกับการผลิตพยาบาลก็คือ แนวคิดอันฉลาดปราดเปรื่องสุดๆ แทนที่จะเปิดสอบรับคนเข้ามาเรียนพยาบาลแล้วกระจายส่งออกไปแบบที่ ก.พ. (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน) ใช้ “หัวสี่เหลี่ยม” คิดและทำอยู่จนทุกวันนี้ กระทรวงสาธารณสุขสมัยนั้นได้ใช้วิธีคัดเลือก “เยาวสตรี” จากแต่ละจังหวัดให้เข้ามาเรียนแล้วส่งกลับไปทำงานในจังหวัดภูมิลำเนา ทำให้ไม่ต้องห่างไกลจากพ่อแม่พี่น้องและประหยัดงบประมาณค่าเช่าบ้านได้มากมาย ที่สำคัญยังช่วยให้ไม่มีปัญหา “ขาดแคลนพยาบาล ในชนบท” อย่างที่เกิดกับบุคลากรวิชาชีพอย่างแพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร กายภาพบำบัด และเทคนิคการแพทย์ที่ใช้ระบบสอบคัดเลือก

๑ ดนงอินจัต ๑ ตถาวรรณ เลิศ พริ้งพวงแก้ว

๓๐

จากส่วนกลางแบบของ ก.พ. และยังมีปัญหามาจนทุกวันนี้

ท่านศาสตราจารย์นายแพทย์เสม ทำหน้าที่จนเป็นที่รักและไว้วางใจของ “ผู้นำ” ประเทศสมัยนั้น คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อจอมพล ป. ถูกจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ลูกน้องที่เคยประกาศว่า “จะไม่ไว้ดรอยเท้าท่าน” ปฏิวัติโค่นล้ม และต้องหนีกระเซอะกระเซิงจนต้องไปจับชีวิตลงในต่างแดน หลังจากนั้นไม่นาน ศาสตราจารย์นายแพทย์เสมได้ขอลาออกจากราชการด้วยคดีไทยๆ ที่ไม่ต้องการเป็น “ข้าสองเจ้า บ่าวสองนาย” ออกไปประกอบสัมมาชีพด้วยวิชาชีพแพทย์ สมตามที่สมเด็จฯ พระบรมราชชนกเคยทรงสอนไว้ว่า

“แพทย์ที่ดีไม่ร่ำรวย แต่ไม่อดตาย”

จนถึงยุคของ “ยังเติร์ก” (Young Turks) สาธารณสุข ที่มีศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ผู้ก้าวออกจากรั้วโรงเรียนแพทย์มา “ร่วมแจม” และกลายเป็น “ผู้นำ” ยิ่งใหญ่

๑ ดนเนินงัด ๑ ตถาวรรณ เล่ม พังพองแก้ว

๓๑

ในวงการสาธารณสุข และต่อมาขยายวงออกไปเป็นผู้นำของอีกหลาย ๆ วงการทราบจนปัจจุบัน บรรดาที่ยังเติร์กซึ่งแสวงหาผู้นำก็ค้นพบ “เพชรที่หลุดจากเรือนแหวน” อย่างท่านศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว และได้ไปเชื่อเชิญให้ท่านกลับมาร่วมกับกองทัพของยังเติร์กสาธารณสุข สร้างตำนานอันลือลั่น ทำให้ระบบสาธารณสุขของประเทศไทยพัฒนาก้าวหน้าอย่างภาคภูมิ เป็นที่ยอมรับของชาวโลกมากมายในปัจจุบัน

งานที่โดดเด่นที่สุดในช่วงแรกหลังกลับมา ‘ผงาด’ ในแวดวงสาธารณสุขอีกครั้ง คือการได้รับเลือกเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข ในสมัยของ “**รัฐบาลพระราชทาน**” หลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๒๕๑๖ ด้วยช่วงเวลานั้นๆ ท่ามกลางปัญหาการเมืองที่ร้อนระอุอยู่ตลอดเวลา ท่านศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว ร่วมกับศาสตราจารย์นายแพทย์อุดม โปษะกฤษณะ รัฐมนตรีว่าการ

๑ ดนงินนังค์ ๑ ศตวรรษ เสม พริ้งพวงแก้ว

■ ศ.นพ.เสม พริงพวงแก้ว

■ ศ.นพ.ไพโรจน์ นิงสานนท์

■ ศ.นพ.ประเวศ วัะสี

■ ศ.นพ.ทองจันทร์ หงส์ลดาธรมภ์

■ นพ.สันต์ หัตถิรัตน์

■ บางส่วนของกลุ่มไปยเซียน

1. 2.

๓๓

กระทรวงสาธารณสุข (เพื่อนรักของท่าน) ได้ช่วยกันผลักดัน การปฏิรูปโครงสร้างกระทรวงสาธารณสุข สร้างเอกภาพของ งานด้านรักษาและป้องกันเป็นผลสำเร็จ เป็นรากฐานสำคัญของความสำเร็จในการพัฒนาสาธารณสุขเรื่องอื่นๆ อีกมากมายตามมา การปฏิรูปคราวนั้นต้องเผชิญกับการต่อต้านมากมายจนกลายเป็น ‘ศึกสายเลือด’ ครั้งใหญ่ในกระทรวงสาธารณสุข แต่ก็ทำกันจนสำเร็จ

สมัยรัฐบาล **อาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์** มีรัฐมนตรีที่โดดเด่นมากอีกท่านหนึ่งที่สื่อมวลชนพากันชื่นชมอย่างเอิกเกริก คือ **หลวงอรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร** รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่ง ‘หาญกล้า’ สั่งย้ายผู้ว่าราชการจังหวัด ๒ จังหวัด แต่ “ปัญญาชน

อ.สัญญา ธรรมศักดิ์

๑ ตันจันจัต ๑ ๑๓๐๖๖๖ เล่ม พังพองแก้ว

เบอร์หนึ่งแห่งกรุงสยาม” คือ **อาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์** เป็นคนเดียวสมัยนั้นที่วิจารณ์ ‘พินิจ’ ว่างานชิ้นที่โดดเด่นและจะมีผลมั่นคงยืนยาวของรัฐบาลสัญญา ก็คือผลงานการปฏิรูปกระทรวงสาธารณสุขของศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว และศาสตราจารย์นายแพทย์อุดม ไปชะงักงัน ซึ่ง ณ บัดนี้ กาลเวลาก็ได้พิสูจน์แล้วว่า ทุกวันนี้แทบไม่มีใครจดจำวีรกรรมของหลวงอรรถสิทธิ์สิทธิสุนทรกันแล้ว แต่ผลงาน การปฏิรูปกระทรวงสาธารณสุขยังสร้างคุณูปการสืบมาจนปัจจุบัน และจะสืบต่อไปอีกยาวนานในอนาคต

ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว และอาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ได้กลายเป็นกัลยาณมิตรที่เกื้อกูลซึ่งกันและกันจนอาจารย์สุลักษณ์ได้ใช้

อ.สุลักษณ์ ศิวรักษ์

๑ ดนงินนงัด ๑ ตถาวรรณ เสม พริ้งพวงแก้ว

บุคคลใบบายขออนุญาตใช้ชื่อท่าน
ไปตั้งเป็นสถาบันการศึกษา คือ
เสมสิกขาลัย ซึ่งปกติท่าน
ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม
จะระมัดระวังมากในเรื่องนี้ แม้
จะมีความกล้าหาญอย่างยิ่ง แต่
ก็มีความอ่อนน้อมถ่อมตนอย่าง
มากเป็นพื้นฐาน

เมื่อพวกเราไปขออนุญาต
ทำหนังสือประวัติของท่าน ท่าน
ปฏิเสธอยู่ถึง ๔ ปี กว่าจะยอมให้
ทำออกมา แต่กรณี 'เสมสิกขาลัย'
ท่านยอมอนุญาตในเวลาค่อนข้าง
รวดเร็ว 🦋

■ โลโก้ เสมสิกขาลัย

๑ ตนกั้นนงัด ๑ ตถวรมม เสม พริงพวงแก้ว

- ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว
ไปศึกษาต่อที่ประเทศสหรัฐอเมริกา
พ.ศ. ๒๔๙๑ - ๒๔๙๒
- ภาพครอบครัวที่ภรรยาส่งมาให้ดูต่างหน้า
ขณะศึกษาอยู่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา

(๔)
“ผู้นำ” ที่แท้

งานอีกชิ้นที่โดดเด่นและมีผลยืนยาวมาจนถึงทุกวันนี้ของ ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว คืองาน สาธารณสุขมูลฐาน ซึ่งรูปธรรมที่ชัดเจนที่สุดคือ **อสม.** (อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน) ที่ขณะนี้มียกเกือบ ๑ ล้านคน เป็นระบบอาสาสมัครที่เข้มแข็งและยิ่งใหญ่ที่สุดในประเทศไทย สามารถเป็นกำลังสำคัญในการแก้ปัญหาสาธารณสุข ทั้งใน ยามปกติและในยามฉุกเฉิน อย่างกรณีการระบาดของไข้หวัด หนักและไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ๒๐๐๙ เป็นต้น

๑ ถนนอินจัน ๑ ต.สุวรรณ เล่ม พริ้งพวงแก้ว

- (ภาพซ้าย) นพ.เบน ไชแมนส์
เจ้าบวจอมพล ป. พิบูลสงคราม
- (ภาพล่าง) พ.ท.นพ.นิตย์ เวชวิชิต
นพ.เบน ไชแมนส์
นพ.เสม พริ่งพวงแก้ว

๓๙

นอกเหนือจากงานด้าน “การสาธารณสุข” แล้ว ในฐานะแพทย์ ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว ยังเป็นศัลยแพทย์ฝีมือดี ผู้มีผลงานจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ แพทย์ของโลก คือเป็นศัลยแพทย์ผู้ผ่าตัดแยก **แฝดสยาม** เป็นผลสำเร็จรายแรกในประเทศไทย ในสมัยที่การแพทย์ในประเทศไทยยังไม่เจริญนัก แฝดสยามคู่ที่มีการบันทึกไว้คือ **ปราจิน** กับ **บุรี** เป็นเด็กหญิงทั้งคู่

ตามหลักฐานเท่าที่มีระบุว่า ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม ได้ผ่าตัดแยกแฝดสยามก่อนหน้านั้น คือ **วันดี** กับ **ศรีวัน** ผ่าแยกเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๙ แต่หลังผ่าตัดราว ๑๐ วัน แฝดคนหนึ่งเสียชีวิต เพราะโรคแทรกซ้อนจากการดมยาสลบระหว่างผ่าตัด ปราจินกับบุรีจึงเป็นคู่ที่สอง ผ่าเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๕

มีเรื่องเล่าว่า ศาสตราจารย์นายแพทย์เสมต้องการลาออกจากราชการเพราะเป็นผู้ที่มีความผูกพันใกล้ชิดกับจอมพล

๑ ดนงนันท ๑ ศตวรรษ เสม พริ้งพวงแก้ว

■ นพ.วิชัย โชควิวัฒน์ (ผู้เขียน)
กับ ปราจัน - บุรี (อายุ ๕๐ ปี) และแม่ (อายุ ๘๑ ปี)

ป. พิบูลสงคราม ได้ยื่นใบลาออกไปถึงสามครั้งแล้ว คำสั่งอนุญาตให้ลาออกได้มาถึงขณะกำลังผ่าตัดแผลสยามคู่มือดี แต่ท่านก็ยังสามารถรักษาสมานธิและผ่าตัดจนเรียบร้อย

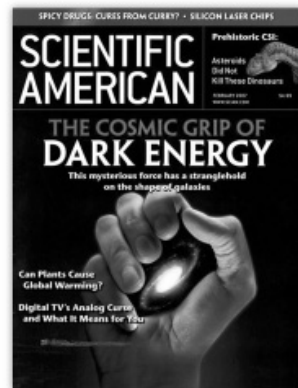
‘ปราจัน’ กับ ‘บุรี’ เกิดที่จังหวัดปราจันบุรี เมื่อวันที่

๑ ต้นจันจัต ๑ ตวรรษ เล่ม พังพวงแก้ว

๑ พฤษภาคม ๒๕๐๔ ปัจจุบันแยกเป็นจังหวัดสระแก้วแล้ว เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ทั้งคู่ได้มีโอกาสเข้ามาเยี่ยมศาสตราจารย์นายแพทย์เสม ที่โรงพยาบาลราชวิถี และได้ไปร่วมงานวันเกิดร้อยปีของศาสตราจารย์นายแพทย์ เสม ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันอังคารที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ด้วย

แม้ว่าศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว จะเริ่มชีวิต ราชการเป็น หมอบ้านนอก หรือ หมอชนบท แต่ท่านได้ติดตามความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ของโลก โดยการบอกรับวารสาร Scientific American มาอ่านอย่างต่อเนื่องยาวนาน และภาษาอังกฤษของท่านอยู่ในชั้นยอดเยี่ยม ทั้งการอ่าน การพูด และการเขียน

๑ ดนจินนังค์ ๑ ตถาวรณ เลิม พริ้งพวงแก้ว

บทพิสูจน์ทั้งความสามารถทางภาษาและภาวะผู้นำของท่านคือ ช่วงที่ท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขสมัยที่สอง **นายแพทย์ฮาล์ฟแดน มาร์ทเลอร์ (Halfdan Mahler)** ผู้อำนวยการใหญ่องค์การอนามัยโลกได้เดินทางมาประชุมในประเทศไทย โดยประชุมเป็นเวลาสามวันที่กระทรวงสาธารณสุข เพื่อพิจารณาโครงการช่วยเหลือต่างๆ ที่องค์การอนามัยโลกจะให้แก่ประเทศไทย ซึ่งปกติจะต้องส่งไปรับการพิจารณาที่สำนักงานภูมิภาคที่กรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย

ศาสตราจารย์นายแพทย์เสมได้ให้ความสำคัญกับการประชุมครั้งนี้อย่างสูงด้วยการเชิญทั้งผู้บริหารระดับสูงในกระทรวงสาธารณสุข และผู้นำคนสำคัญในวงการแพทย์และ

๑ ดนเนินงัด ๑ ตถาวรรม เสม พริงพงกแก้ว

๔๓

สาธารณสุขจากนอกกระทรวงมาร่วมประชุมด้วย โดยแม้จะมีภารกิจที่สำคัญมากมายในฐานะรัฐมนตรี แต่ท่านได้อยู่ร่วมการประชุมนี้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ นอกจากฐานะตำแหน่งผู้อำนวยการใหญ่องค์การอนามัยโลกซึ่งเป็นตำแหน่งอันสำคัญระดับโลกแล้ว โดยส่วนตัว นายแพทย์มาห์เลอร์ ยังเป็นผู้นำระดับโลกที่มีชื่อเสียงมากด้วย

นายแพทย์มาห์เลอร์ เป็นทั้งนักคิด นักบริหาร ผู้นำ และนักพูดที่มีวาทศิลป์สูงยิ่ง สามารถเสนอให้ประเทศสมาชิกขององค์การอนามัยโลก ยอมรับมติสำคัญที่จะร่วมผลักดันในสิ่งที่ยากยิ่ง เหมือน “ฝันที่ไกลเกินไหวคว่า” (The Impossible Dream) คือการประกาศที่จะทำให้ประชาชนทั่วโลกมี “สุขภาพดีถ้วนหน้า ในปี ๒๕๔๓” (Health For All By the Year 2000)

เป็นที่เลื่องลือกันว่า ในทุกเวทีการประชุม ไม่ว่าจะนายแพทย์มาห์เลอร์จะเข้าประชุมในฐานะใด พอประชุมไปสักพัก

๑ ดนงินนงัด ๑ ๗๓๖๖๖๖ เล่ม ๗๖๖๖๖๖

๔๔

นายแพทย์มาร์เลอร์จะแสดงความฉลาดปราดเปรื่องและ
วาทศิลป์อันเยี่ยมยอด จนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ คือเป็นผู้นำ
การประชุมเสมอ แต่ในการประชุมที่กระทรวงสาธารณสุข
ไทยครั้งนั้นเพียงไม่นาน นายแพทย์มาร์เลอร์ก็ยอมรับ “ภาวะ
ผู้นำ” ของศาสตราจารย์นายแพทย์เสม และในช่วงท้ายของ
การประชุม นายแพทย์มาร์เลอร์ ได้ลุกขึ้นยืนและโยนแฟ้ม
เอกสารลงตรงหน้า ประกาศว่า “อะไรจะเกิด ก็ให้มันเกิด
พวกคุณจะทำอะไรก็ได้ ตามที่พวกคุณต้องการ” (What the
hell with it, you can do what you want.)

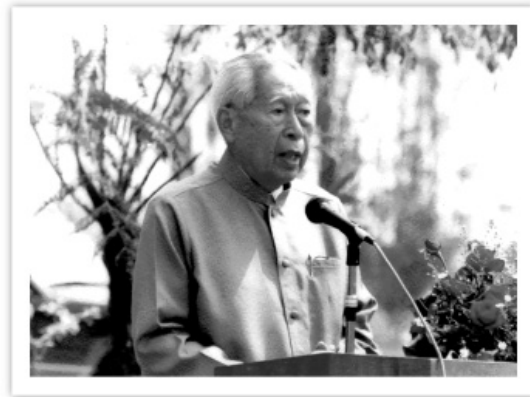
นั่นคือเหตุการณ์ที่กลายเป็นตำนานขององค์การ-
อนามัยโลก เพราะปกติเงินช่วยเหลือขององค์การอนามัยโลก
ที่ให้แก่ประเทศต่างๆ จะต้องนำเข้าสู่ “ระบบราชการ”
(bureaucracy) อันยุ่งยากซับซ้อนขององค์การอนามัยโลก
และผู้มีอำนาจตัดสินใจคือ ผู้บริหารขององค์การอนามัยโลก
แต่การประกาศครั้งนั้นของนายแพทย์มาร์เลอร์ คือการมอบ

๑ ดนงเงินงัด ๑ ตถาวรรณ เสม พริงพงแก้ว

๔๕

อำนาจให้ประเทศไทยพิจารณาการใช้จ่ายเงินส่วนนี้เอง ซึ่งนับ
เป็นเกียรติอย่างสูงของประเทศไทย และเป็นที่ยอมรับของ
ประเทศอื่นทั่วโลก เพราะยังไม่มีเคยมีประเทศใดได้รับ
สิทธิพิเศษนี้มาก่อน และยังมีประเทศใดได้รับสิทธิพิเศษ
นี้อีกเลย 🦋

๑ ตันจิ้นจัต ๑ ๗๓๖๖๖๖ เลิม พังทงแก้ว